
Svätec a jeho funkcie v spoločnosti I.

Eds. Rastislav Kožiak – Jaroslav Nemeš. Bratislava: Chronos, 2006. 440 s.
ISBN 80-89027-19-9



© Centrum pre štúdium kresťanstva. Všetky práva vyhradené.

Pri citovaní prosíme dodržať autorské práva jednotlivých autorov a uvádzať zdrojovú publikáciu.

All published work, regardless of the medium in which it was published, is considered by law to be copyrighted by the author. It is important that all such articles and references to them be attributed to the author and source.

Vývoj ideálov svätosti a ich typy

Richard Marsina

MARSINA, Richard: *The Development of Holiness Ideals and its Types*. In: Svätec a jeho funkcie v spoločnosti I. Bratislava: Chronos, 2006, p. 175-186.

Author categorized these Saints: Cyril and Methodius, Andreas-Zoerard and Benedict of Skalka, Stephen of Hungary, Emeric, Gerard, Ladislaus, Elisabeth of Hungary, Margareth of Hungary, Ludmila of Bohemia, Adalbert of Prague, Wenceslaus I., Zdislava of Lemberk, etc.

KEYWORDS: Central Europe, Middle Ages, Policy and holiness, Saints

Z veľkého množstva príspevkov prihlásených k téme tejto konferencie „*Svätec a jeho funkcia v spoločnosti*“ vyplýva, že až na azda jeden jediný prípad¹ všetci aktívni účastníci porozumeli, že ide o svätca - svätosť v kresťanskom slova zmysle a podľa toho navrhli aj názvy či predmety svojich príspevkov. Ak sa hovorí o svätcovi a jeho funkciách v spoločnosti predpokladá to predstavu až definíciu toho, čo sa pod svätosťou chápe. Z hľadiska kresťanskej či katolíckej teológie je téma svätosti veľmi podrobne prepracovaná, pri čom sa opiera o základné učenie kresťanstva a jeho zdroje a rieši nielen ich podstatu a pôvod, ale aj svoj postoj k ucteniu či uctievaniu svätosti a svätých, ktorý sa postupne vyvíjal a rozvíjal, hoc aj od začiatku bol súčasťou podstaty kresťanského presvedčenia. Ak v predkresťanskom období deklarovaná svätosť či vtedy azda lepšie sakrálnosť sa chápala viac ako nedotknuteľnosť, nadradenosť, posvätnosť vonkajškoveho charakteru, kresťanská svätosť (svätosť v chápaní kresťanov) je cnosťou vnútorného charakteru v tom zmysle, že jej hlboká vnútorná ľudská podstata pôsobí v spoločnosti a na spoločnosť v zmysle vlastných hlbokých vnútorných popudov, neraz aj proti vonkajškovo proklamovanému či až prevládajúcemu verejnému presvedčeniu. Prirodzene, nejde tu o rozoberanie vývoja teologických náhľadov na svätosť a svätcov, ale v prvom rade o jeho význam pre spoločnosť, ako je to vyjadrené v druhej polovici názvu tejto konferencie.

Funkcia svätca v spoločnosti, jeho význam a hodnotenie sa v priebehu historického vývoja vyvíjali. Všeobecne chápané to, čo boli kresťanskí svätci, lebo o tých nám tu v prvom rade ide, jestvovalo v modifikovanej podobe aj v iných kultúrach ľudstva. Hoci ako uvidíme pri svätcoch a ich prevažných charakteristikách ide

¹ MACHO, Peter: Martýrium ako heroizačný inštrument v slovenskom nacionalistickom diskurze? (názov podľa programu).

v prvom rade zväčša všeľudské etické hodnoty, ktoré sú v zásade stručne charakterizované už v starozákonnom Desatore. Význam, hodnotenie a teda aj funkcia svätca v spoločnosti, závisela aj od stavu sekularizácie spoločnosti, jej chápaním transcendentna, či až jeho úplným negovaním. No všeobecno-etická zložka je len jednou časťou podstaty či charakteristiky svätca; rovnako významnou je jeho bezprostredná pripútanosť k transcendentnu, ktorá mu zvyčajne nielen dodáva silu zamerať svoje životné snaženia určitými spôsobmi a smerom, spravidla odchylnými od priemernej praxe väčšiny členov príslušnej spoločnosti. Z hľadiska nastolenej tematiky ide tu prevažne o obdobie stredoveku, kedy úcta k svätcom dosiahla nesporne svojho vrcholu a najviac ju historici skúmali aj ako takú.² Ako prvý problém sa tu pre historikov ponúka otázka reality vnímania stredovekých predstáv o svätých vtedajšími ľuďmi. Odhliadnuc od jasnej negácie hagiografickej problematiky (len o fakty sa zaujímajúcou) pozitivistickou historiografiou od 19. storočia, treba (úplne všeobecne) poznamenať, že vnímanie reality jednotlivcom je v podstate subjektívne. No napriek tomu, ak pozorujeme vnímanie skutočnosti (reality) ľuďmi v stredoveku, bolo od nášho vnímania veľmi rozdielne. Dnes sa historik usiluje zachované pramene logikou svojho moderného chápania reality interpretovať - sprístupniť. Treba ale priznať, že nielen každá historiografia znamená konštrukciu (výtvar historikov), ba už aj pohľad na pramene závisí od vlastného vnímania (poznej) skutočnosti, ktoré rozhodujúco ovplyvňuje výsledky historického bádania. Pri riešení hagiografickej tematiky, dnes historiografii pomerne cudzej, sa nesmie zabúdať, ba treba vyzdvihnúť, že naše názory sú poznačené myšlienkami osvietenstva, marxizmu, alebo (ak chcete aj) Druhého vatikánskeho koncilu. Platí to napr. aj pri chápaní vzťahu náboženstva a politiky. Obidva okruhy sú v chápaní dnešného západného sveta zreteľne oddelené. Pritom medievistika už dávno zdôrazňuje, že obidva okruhy, najmä vo včasnom stredoveku, nemožno oddeľovať, ba že tomuto obdobiu bola ako samostatná cudzou až v novoveku (novovekom) sekularizovaná kategória politického. Pre včasný stredovek anachronistickou, ba až falošnou, by bola predstava oddeľujúca náboženstvo od politiky.³

Zo sekulárneho hľadiska môže byť náboženstvo pokladané, tak ako rozličné prúdy vo filozofii, za formu ľudskej snahy po šťastí. Rozličné pritom je, kde sa očakáva toto šťastie alebo spása, či v predpokladanom živote po smrti alebo už na tomto svete a čím sa odôvodňuje, či materiálnym šťastím, uspokojením (spokojnosťou) duše, večným životom alebo iným. Pod politikou možno v širokom slova zmysle rozumieť konanie jednotlivcov, inštitúcií a organizácií v rámci spoločnosti, ktoré slúži k udržiavaniu poľahky utváraníu sociálneho poriadku. Najmä pre staršie obdobie stredoveku nejestvovalo nijaké delenie súkromného a verejnopolitického okruhu a s výnimkou cirkvi nejestvovali ani nijaké nadosobné ustálené (upevnené) inštitúcie. Spoločnosť sa politicky členila skôr príbuzenstvom, priateľ-

² Často sa tejto problematike venoval FICHTEAU, Heinrich: Zum Reliquienwesen im frühen Mittelalter. In: Beiträge zur Mediävistik. Ausgewählte Aufsätze 1. Anton Hiersemann, Stuttgart 1975, s. 108-144; TENŽE: Lebensordnungen des 10. Jahrhunderts. Studie über Denkart und Existenz im einstigen Karolingerreich 1-2. Anton Hiersemann Stuttgart 1984. - Por. aj ANGENENDT, Arnold: Heilige und Reliquien. Die Geschichte ihres Kultes vom frühen Christentum bis zur Gegenwart. München 1994.

³ Por. WOLFINGER, Lukas: Politisches Handeln mit dem heiligen Adalbert von Prag. Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 114/3-4. 2006, s. 219-250.

stvom a prívržencetvom (stúpenectvom). Politika fungovala v osobných spojeniach poľažne vzťahoch. Bol tu systém *do, ut des*, no pritom sa neočakával automaticky bezpodmienečný úspech, pozemská skutočnosť by to bola hneď vyvrátila, a znamenalo by to aj otáznym urobiť všemohúcnosť Boha. Rámcom (systémom) pre vlastné aj politické konanie v stredoveku bolo kresťanské náboženstvo. Kresťan konal, pôsobil vždy v spoločnosti, ktorá zahrnovala viditeľné aj neviditeľné osoby, najmä ľudí, svätých, Boha ako aj anjelov a mocnosti zla; toto všetko stredoveký človek chápal ako realitu - skutočnosť. Preto aj náboženské akty, ako modlitby, zbožné fundácie a pod. treba zaradiť do oblasti politiky.

Predstava stredovekého človeka o tvárnosti onoho sveta sa v podstate skladala zo stavebných prvkov tohto sveta. Pozemské skúsenosti sa prenášali na nebi na predstavu onoho sveta. Spomínané priateľstvo bolo menej otázkou sympatie ako skôr určitých nárokov z jednej a istých povinností z druhej strany. *Fides* ako dohodnutá vernosť je pri týchto osobných vzťahoch mimoriadne dôležitá, lebo práva boli individuálne a jednotlivec bol vždy ohrozený. Ochranu a pomoc nachádzal v kruhu rodiny, u priateľov, menej u svojich prívržencov (stúpenecov, nasledovníkov).

Tak ako svätí, bol aj Boh pre ľudí včasného stredoveku osobou. Nemôže to platiť jednoznačne o Svätom Duchu a relatívne je to aj pre Boha-Otca, no na druhej strane, podľa výslovného vyjadrenia Biblie stvoril Boh človeka na voj obraz. Svätý ako taký je osobou s menom a s určitými vlastnosťami a kompetenciami. Pre stredovekého človeka bola dôležitou predstava, aké svoje pozemské kvality si (svätý) ponechá po smrti. Svätí boli osobami (osobnosťami) s istými schopnosťami a právomocami, ktoré dostali od Boha. Ten je ako nebeský *rex regum* (kráľ kráľov) všemohúcim vládcom, *qui solus regnat in aevum*, (ktorý sám vládne naveky). *Vir Dei* (Boží muž) bol súčasťou *civitas sancta* (svätej obce) aj tohto sveta, v ktorom bol do spoločenskej štruktúry zaradený ako patrón. Doteraz sa malá pozornosť venovala skúmaniu témy či vzťahu svätý a právo. Už spomínaný H. Fichtenau ukázal, že *vir Dei* nebol len symbolickým pánom a držiteľom kostola, ale bol právnickou osobou, na ktorú sa robili majetkové prevody,⁴ ale *dos ecclesiae* (obvenenie kostola) patrilo svätcom, jeho relikviám, ktoré boli konkrétnym fyzickým symbolom svätca v sakrálnom zariadení. Teda na tomto svete sídlil svätý so svojimi ostatkami (relikviami) v kostoloch. Predstava stredovekého človeka o sociálnej štruktúre nebeskej spoločnosti svätých bola hierarchická. Valerie Figge ju charakterizovala v prvom rade ako zloženú z mučeníkov a nemučeníkov (vyznavačov), medzi ktorými podskupinu tvorili biskupi a osobitnú podskupinu aj sväte ženy.⁵ Zázraky, ktoré svätý na tomto svete urobil, či už pred smrťou alebo po smrti, boli znakom jeho svätosti, ale uskutočniteľné boli len sprostredkovaním (za prispenia) Božej milosti. Na úctu (uctievanie) mali svätí nárok v spoločnosti neba aj zeme, patrila im.

Pre obcovanie stredovekého človeka so svätými treba zdôrazniť, že pre neho tvoril tento a onen svet jednotu. Svätých si bolo treba vážiť a ctíť a boli aj prostredníkmi. Pri neúspešnom pokuse o prímluvu však mal prosebník hľadať príčinu (vinu toho) v prvom rade u seba. Spôsobmi prístupu k svätému bolo vzývanie, do-

⁴ FICHTENAU, H.: Zum Reliquienwesen, cit. št., s. 119.

⁵ FIGGE, Valerie: Das Bild des Bischofs in Bilderezahlungen des 9. bis 13. Jahrhunderts. Marburger Studien zur Kunst und Kulturgeschichte 1. Weimar 2001, s. 11; cit. Wolfinger (pozn. 3), s. 231, pozn. 57.

týkanie sa relikvií, aj pútnické cesty. Aj dávanie synov za kňazov sa chápano ako duchovná príbuznosť rodiny, ba až ako jej napojenie na komunikovanie s oným svetom.

Od najstarších čias kresťanstva boli svätí priateľmi, zástancami a pomocníkmi vo všeobecnom slova zmysle, pestujúcimi, propagujúcimi a praktizujúcimi to, čo sa súhrnne nazývalo kresťanskými cnosťami v širokom slova zmysle. Prvé dokázateľné doklady na úctu svätých sú z polovice 2. storočia a vzťahujú sa v tejto prvej fáze len na mučeníkov.⁶ Pôvodne bol mučeník uctievaný len v tej cirkevnej obci, kde sa nachádzal jeho hrob. Až neskôr sa úcta prenášala do iných obcí a neprítomnosť hrobu uctievaného svätca nahradzovali relikvie. Prvým mučeníkom, ktorému sa dokázateľne preukazovala úcta, bol (údajne) Polykarp zo Smyrny (+ ok. r. 155).⁷ Najstarším doloženým prejavom úcty bolo zhromaždenie sa kresťanov vo výročný deň smrti mučeníka, ktorý chápali ako deň jeho narodenia (pre nebo). Postupne sa ustálilo presvedčenie, že pre kategóriu mučeníctva bolo charakteristické preliatie krvi. Čoskoro sa vo vzdávaní úcty na roveň mučeníkov dostali apoštoli, ktorých kult sa rozvíjal tam, kde bol ich hrob alebo, kde pôsobili. Úcta sa vzdávala aj vyznávačom (confessores), ktorí síce nezomreli mučeníckou smrťou, ale neraz boli aj mučení, väznení alebo vo vyhnanstve. Po skončení obdobia prenasledovania kresťanov uctievali aj významných biskupov a cirkevných učiteľov. Ďalšiu skupinu tvorili askéti a panny, ktorých život, charakterizovaný odriekaním sa, bol pokladaný za druh nekrvavého mučeníctva. Významnú zložku pri uctievaní svätých tvorila mariánska úcta, ktorá v časovom poradí nasledovala až za úctou vzdávanou mučeníkom a apoštolom a doklady na ňu sú až od 3. storočia.

Pretože sa od včasného stredoveku začal počet svätých či pokladaných za svätých veľmi zvyšovať, ich vyhlasovanie bolo v kompetencii biskupov, bol vo (z európskeho hľadiska) vrcholnom stredoveku pre proces svätorečenia zavedený predpísaný priebeh - postup. Prvý svätec, ktorý bol takto svätorečený bol biskup Ulrich z Augsburgu (+973), ktorý bol vyhlásený za svätého až po riadnej procedurálnej príprave pápežom Jánom XV. na Rímskej synode 31. januára 993.⁸

Vo vrcholnom stredoveku dochádza k veľkému rozrastu úcty k svätým, nesmierne sa rozširuje uctievanie relikvií, ba dochádza až akoby k posunu v teologickom chápaní. To bolo dôvodom k neskôr nasledujúcemu reformačnému protestu proti vzdávaniu úcty svätým.⁹ Svätým sa pridela aj špecializácia pre rozličné úlohy, cechy a iné združenia mali svojich patrónov. Uctievanie veľkého množstva svätých spôsobilo, že z liturgického hľadiska bol priebeh cirkevného roku zatieneň kultom svätých. Po Tridentskej reforme dochádza v cirkevnom kalendári k redukcii počtu sviatkov svätých (182), ale na konci barokovej doby bolo už opäť voľ-

⁶ KUNETKA, František: Liturgický rok ve slavení církve. In: SCHAUBER, Vera - SCHINDLER, Hans Michael: Rok se svatými. Karmelitánske nakladateľství Kostelní Vydří 1997, s. XIII.

⁷ Tamže.

⁸ Celkový prehľad vývoja procesu svätorečenia do 13. storočia por. KLAUSER, Renate: Zur Entwicklung des Heiligsprechungsverfahrens bis zum 13. Jahrhundert. Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte - Kanonistische Abteilung 71. 1954, s. 85-101; por. aj BEJČEK, Jan Martin, OSB: Pohled na kanonizační historie. Katolický týdeník XVII/44, s. 4.

⁹ V baroku odpovedou na protest reformácie proti uctievaniu svätých bola deklarácia: *Nulli sanctorum, soli Deo sanctorum constituimus altaria*. (Nadpis nad vchodom do kaplnky sv. Jána Almužníka v Dóme sv. Martina v Bratislave.)

ných len 66 dní v roku. Ešte aj pri úprave Jána XXIII. v roku 1960 bolo oproti 232 sviatkom svätých len 133 nediel' a základných celocirkevných sviatkov.¹⁰

Hoc aj primárnym prejavom úcty k svätým bola lokálna úcta, už od najstarších čias uctievania svätých dochádzalo k diferencovaniu na svätých všeobecnejšieho (univerzálnejšieho) a lokálneho charakteru. Apoštoli, významní prví mučeníci a mariánske sviatky sa stávali celocirkevného, vtedy koncom staroveku a v stredoveku celokresťanského charakteru. Iní zas boli lokálneho charakteru, nielen v zmysle diecéznom či geografickom, ale v pravom slova zmysle lokálnom, mestskom, alebo pospolitostnom. Sem patria ako veľmi početná skupina, okrem lokálnych svätcov, aj rehoľní svätci.

Kristianizácia pôvodne barbarských národov je semeniskom vzniku tzv. národných svätcov. Stretávame sa s nimi zvyčajne v čase vyvrcholujúcej kristianizácie príslušného kmeňového, národného, či už štátneho spoločenstva. K ďalšej diferenciacii dochádza až v nasledujúcom vývoji týchto spoločenstiev, ale postavenie tzv. národných svätcov je zvyčajne neprerušené, pokračujúce vlastne až do prítomnosti.¹¹ Spomenutá diferenciacia závisela potom aj od vyvíjania sa priorít v rámci kresťanských ideálov, ktoré nástupom žobravých rehoľí dostali v 13. storočí nové impulzy.

Prirodzene, že k vytýčenej téme sa tu nemožno chcieť podrobnejšie zaoberať celým kresťanským spoločenstvom počas jeho celého vývinu a trvania, ale bude sa vychádzať len z časti stredoeurópskej geografickej oblasti, na ktorej sú v prítomnosti tri samostatné štáty, Maďarsko, Slovensko a Česko, najmä od čias jej kontinuítnej, oficiálne neprerušenej kristianizácie, teda prakticky 9. - 10. storočia až po jej definitívne upevnenie približne tak do 13. storočia. V stredoveku východná časť takto vymedzenej geografickej oblasti patrila najprv do Veľkej Moravy, potom do Uhorského kráľovstva a jej západná časť sa pokladala za prislúchajúcu k zväzku Karolom Veľkým obnovenej stredovekej Rímskej ríše. V povetkomoravskom období stredoveku išlo vtedy na geograficky vymedzenom území o dva suverénne štáty Uhorské kráľovstvo a České kniežatstvo, neskôr (od 1212) kráľovstvo vrátane Moravského markgrófstva (od 1182).¹² Stretávame sa tu prevažne so svätcami tzv. národného formátu, no aj v tomto rámci nemožno hovoriť o ich rovnakom

¹⁰ KUNETKA, F.: Cit. št., s. XIII-XIV.

¹¹ Najmä tzv. národní či regionálni svätci pôsobili, že pri sanktoráli (oficiálnom zozname uctievaných svätých) nemožno hovoriť pre celú (katolícku) cirkev o jednotnom kalendári, ale jestvujú (zväčša malé) lokálne odchýlky súvisiace s pôvodom a miestami pôsobenia svätcov; por. tamže, s. XIV-XVI. Por. aj ADAM, Adolf: Liturgický rok. Historický vývoj a súčasná praxe. Vyšehrad, Praha 1998. - RAVIK, Slavomir: O světcích a patronech. Levné knihy KMa. Praha 2006. - Posledný prehľad k vývoju tejto problematiky na Slovensku, ktorý však vyšiel až po konferencii, por. SLIVKA, Michal: Uctievanie svätých na Slovensku. K problematike výskumu patrocinií. *Studia archaeologica mediaevalia* V. 2006, s. 91-162.

- Osobitným aspektom vplyvu ženských svätíc na spoločnosť sa zaoberá HOMZA, Martin: *Mulieres suadentes. Presviedčajúce ženy. Štúdie z dejín panovníckej svätosti v strednej a východnej Európe v 10. - 13. storočí*. Lúč, vydateľské družstvo Bratislava 2002.

¹² Zdôrazňujem, že sa tu hovorí o vtedy jestvujúcich suverénnych štátoch; Slovensko ako také sa samostatne nespomína len preto, lebo nemalo ako celok samostatnejšie politické (administratívno-správne) postavenie, hoci nemožno pochybovať, že jeho prevažná časť bola kompaktné obývaná Slovákmi (či ich predkami), teda ako o kompaktné etnickom území možno o ňom už aj vtedy hovoriť ako o Slovensku (hoci jeho južnú a východnú hranicu nemožno jednoznačne definovať, lebo sa tým slovenská historiografia doteraz podrobnejšie nezaoberala).

postavení, ba možno vyzdvihnúť spomedzi nich aj jedného takého svätca, ktorý vo svojej súčasnosti patril medzi európsku špičku vtedajšieho kresťanského sveta.

Bolo by však nesprávne vynechať, nespomenúť aspoň stručne aj najstaršiu fázu kristianizácie na vymedzenom geografickom území. Dnes už treba pokladať za nesporné, že cieľavedomá intenzívna kristianizácia na týchto územiach (dnešná Morava, Slovensko a Maďarsko), začala nepochybne už na prelome 8./9. storočia po porážkach Avarov vojskami Karola Veľkého v deväťdesiatych rokoch 8. storočia.¹³ Zrejme definitívne rozhodnutie o vykonaní systematickej kristianizácie týchto území padlo na synode na brehoch Dunaja v roku 796.¹⁴ Historických dokladov pre kristianizáciu spomenutých území už v prvej tretine 9. storočia je dostatok, tak pre Zадunajsko,¹⁵ ako aj pre Slovensko¹⁶ a Moravu.¹⁷ Historicky je táto situácia zrejme už pomerne dávno. Preto je prekvapujúce, že slovenskí archeológovia až po významných (ináč náhodných) nálezoch súkromníkov v Bojnjej, ktoré sa im dostali do rúk až teraz, prišli na to, že jestvujú presvedčivé doklady na kristianizáciu Slovenska už z prvej tretiny 9. storočia.¹⁸ (Len za čiastočný dôvod nie dosť jednoznačného a hlasnejšieho zdôrazňovania starobylosti systematickej kristianizácie u nás aj historikmi možno pokladať všeobecné vyzdvihovanie byzantskej misie akoby prvotne vierozvestcovej.) Z Čiech významnejší hodnoverný doklad na kristianizáciu je až z roku 845.¹⁹ Z tejto prvej fázy kristianizácie sledovaných území niet jednoznačných priamych dokladov na nábeh či kreovanie domáceho svätca. Znamená to, že skutočne išlo o prvú fázu prenikania kresťanstva do tunajšej spoločnosti, ktorá si ho len postupne osvojovala.

S osobnosťami (neskoršími) svätcami sa na tomto území stretávame až od roku 863, po príchode byzantskej misie na Veľkú Moravu. Konštantín a Metod pôsobili na všetkých spomínaných územiach, arcibiskup Metod aj v Čechách, ak akceptujeme údaj, že pokrstil české knieža Bořivoja.²⁰ Pokiaľ ide o bezprostredné kontinuovanie ich tradície je zaujímavé, že práve tam, kde ich osobná účasť bola pomerne najmenšia, teda v Čechách, zdá sa bezprostredné pokračovanie ich tradície naj-

¹³ Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II. Slovensko očami cudzincov. Zost. R. Marsina. Literárne informačné centrum Bratislava 1999, s. 145-146 (J. Lukačka).

¹⁴ Tamže, s. 25-26 (R. Marsina).

¹⁵ Je to predovšetkým *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*. Ed. H. Wolfram. Wien - Köln - Graz 1980.

¹⁶ O realizácii uznesenia zhromaždenia biskupov na brehoch Dunaja roku 796 (pozn. 13) svedčí aj následné rozhraničovanie misijných sfér roku 811 a 829; tamže (pozn. 13), s. 27, č. 2 a s. 34, č. 5.

¹⁷ Nesporné presvedčivé hodnoverné doklady pre to priniesol už CIBULKA, Josef: Velkomoravský kostel v Modré u Velehradu a začátky křesťanství na Moravě. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958.

¹⁸ PIETA, Karol - RUTTKAY, Alexander - RUTTKAY, Matej: Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva. *Archaeologica slovacica*. Monographiae. Nitrae MMVI. Skôr by sa bolo treba pozastaviť nad tým, že AÚ SAV sa neusiloval uskutočniť rozsiahlejší výskum v Bojnjej už skôr, lebo Bojná sa pokladala za významnú veľkomoravskú archeologickú lokalitu už pred vyše polstoročím.

¹⁹ Išlo o pokrstenie 14 českých kniežat s ich ľudmi. *Magnae Moraviae fontes historici* (ďalej MMFH) I. *Annales et chronicae*. Edd. Dagmar Bartoňková, Lubomír Havlík, Zdeněk Masařík, Radoslav Večerka. Státní pedagogické nakladatelství Pragaе-Brunae MCMLXVI, s. 89.

²⁰ Výslovně sa o tom hovorí iba v tzv. Kristiánovej legende; *Christiani monachi Vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmille ave eius*; MMFH II. Brno MCMLXVII, s. 193-194.

pravdepodobnejšie.²¹ Na druhej strane ale, napriek tomu, že ich pôsobenie na Veľkej Morave bolo ani nie úplnou 22-ročnou epizódou,²² nesprávne by bolo ich z nášho kristianizačného procesu vynechávať, ba hovoriť o nich ako o mýte, čoho sa však dopúšťajú prevažne historici zaoberajúci sa najnovšími dejinami a politológovia, vychádzajúci z voľnej spisovateľskej definície mýtu²³ (pretože zrejme neabsolvovali riadny historický proseminár). Diskontinuitnosť historickej tradície a návrat k nej za určitých okolností nie je v historickom procese ničím nezvyčajným,²⁴ ba aj v historiografii sa bežne vyskytujúcim.²⁵

Preto aj svätí Konštantín-Cyril a Metod nesporne patria medzi svätcov, pôsobiacich a uctievaných na skúmanom geografickom území. No práve táto oblasť si ich ako svätcov nemôže výlučne privlastňovať, pretože ich význam ako svätcov bol omnoho širší než len pre nami vymedzenú geografickú oblasť. Bolo to preto, že Konštantín-Cyril sa stal vlastne už po svojej smrti svätcom uctievaným v Ríme. Arcibiskup Metod, vzhľadom na to, že ním opakovane zavádzané používanie slovanského jazyka v liturgii nemalo na Veľkej Morave oficiálne pokračovanie, ale realizovalo sa vo vtedajšom Bulharsku, kam odišli jeho najoddanejší učenici a následne tvorilo základ kristianizácie južných a východných Slovanov, patril spolu s mladším bratom k prvým a hlavným svätcom - sedmopočetníkom - tej časti kresťanskej cirkvi, ktorá pri bohoslužbe používala slovanský jazyk. Ich intenzívnejšie uctievanie v našej geografickej oblasti je doložené hodnovernými prameňmi až v súvislosti s rekatolizáciou. No nesporne sú aj našimi svätcami.²⁶

V ďalšom vývoji nami sledovanej, v rámci celej cirkvi, relatívne malej geografickej oblasti sa stretávame vo vývoji svätcov a chápaní svätosti s určitými spoloč-

²¹ Vyplýva to zo spomínanej Kristiánovej legendy, ktorá vznikla asi v poslednom desaťročí 10. storočia a odráža pomerne živú tradíciu o Veľkej Morave. Hoci v minulosti sa o čase vzniku Kristiánovej legendy a tým teda aj o jej hodnovernosti viedli mnohé polemiky, súčasná česká historiografia nepochybuje o hodnovernosti jej údajov a vročení jej vzniku do rokov 992-994; TŘEŠTÍK, Dušan: Počátky Přemyslovců. Nakladatelství Lidové noviny 1997, s. 117-137.

²² Pobyt oboch bratov na Veľkej Morave sa datuje zhodne do rokov 863-867; ich odchod 867 fakticky znamenal šesťročné prerušenie ich prítomnosti, po ktorom sa vrátil roku 873 len sám Metod (Konštantín-Cyril zomrel 14. februára 869 v Ríme), ktorý potom zomrel 6. apríla 885. Teda Konštantín-Cyril pôsobil na Veľkej Morave asi 4 roky a Metod spolu 16 rokov, pri čom od dáta jeho prvého príchodu a začiatku spoločného pôsobenia s bratom až po jeho smrť uplynulo spolu len 22 rokov! Isté však je, že aj v medziobdobí 867-873 pôsobili na Veľkej Morave kňazi používajúci v liturgii slovanský jazyk.

²³ V rámci historickej terminológie sa za mýtus pokladá rozprávanie (vyjadrenie), ktoré nemožno doložiť hodnovernými historickými prameňmi, čo o pôsobení Konštantína-Cyrila a Metoda nemožno konštatovať.

²⁴ Je to tak aj pri cyrilometodskej tradícii. Prvý na ňu v čase rekatolizácie upozornil Melchior Inchofer (1644), ktorý pokladal Cyrila za apoštola Moravanov a Metoda za apoštola Panóncov, v jeho chápaní Maďarov (ktorí však v čase príchodu byzantských bratov v Karpatскеj kotline ešte nebývali). Por. MARSINA, Richard: Metodov boj. Vydavateľstvo spolku slovenských spisovateľov. Bratislava 2005, s. 110.

²⁵ Veľkým niekoľko desaťročí trvajúcim, no napokon neúspešným pokusom marxistickej historiografie u nás bolo dokázať, že pre vznik (na začiatku) Česko-slovenskej republiky väčší význam mala Veľká októbrová socialistická revolúcia ako zahraničný odboj.

²⁶ O celej problematike sme ako o historicky všeobecne známej hovorili len veľmi stručne, no nebolo to možno vynechať. V tejto súvislosti nie je nepodstatné, že svätí Cyril a Metod boli pápežom Jánom Pavlom II. vyhlásení za spolupatrónov Európy. - Por. aj MARSINA, R.: Cyrilometodská tradícia na Slovensku. *Studia historica Tyrnaviensia* V. Trnava 2004, s. 25-36.

nými črtami, no na druhej strane sú tu aj diferencie a odlišnosti, ktoré nepochybne súvisia s vlastným domácim vývojom, takže napriek istým podobným črtám nemožno hovoriť o mechanickom uplatňovaní vzorovej či typovej uniformity. Pri porovnávaní vývoja svätosti a svätcov týchto dvoch oblastí treba podľa mojej mienky nepochybne vychádzať len z obdobia aj oficiálne kontinuítneho kresťanstva, pri čom kvôli zjednodušeniu sa bude v ďalšom hovoriť o českej a uhorskej oblasti. Ak sa vychádza z hodnoverných historických dokladov, tak kresťanstvo v tzv. uhorskej oblasti, či už ide prinajmenej o dnešné Slovensko a Zadunajsko, no aj Moravu, je staršieho dátá ako české kresťanstvo, pre ktoré však nepochybne azda rozhodujúcim impulzom bolo prijatie kresťanstva z Moravy. Na druhej strane je zaujímavé, že zachované hodnoverné doklady na českých svätcov sú o niečo staršie ako zachované hodnoverné doklady na moravsko-slovenské a uhorské kresťanstvo. Vzhľadom na zdôrazňovaný význam oficiálnej kontinuitnosti sa ale treba skôr zaoberať českým, až potom uhorským kresťanstvom a ich svätými, následne potom aj stručným porovnaním ich vývoja.

Pri výbere českých svätcov treba začať Ludmilou, manželkou českého kniežťa Bořivoja, údajne pokrsteného arcibiskupom Metodom, a jej vnukom Václavom. Javom európskeho formátu bol prvý pražský biskup domáceho pôvodu Vojtech a rázovitým predstaviteľom českého kresťanstva 11. storočia bol pustovník a potom benediktínsky opát Prokop. Vo svojich časoch sväticami moderného typu, ovplyvnenými zdôrazňovaním priorít učenia žobravých reholí boli Anežka Česká a Zdislava z Lemberka.²⁷ Zaujímavé je, že hoci Morava bola nepochybne trvalo ovládaná rodom Přemyslovcov od čias kniežťa Břetislava, že ani jedna zo spomínaných osobností nepôsobila na Morave.

Celkom ináč je to s tzv. uhorskými svätcami.²⁸ Pôsobenie najstarších uhorských svätcov Svoráda-Ondreja a Benedikta sa jednoznačne viaže nie k neskoršej centrálnej časti Uhorského kráľovstva, ale k územia na sever od Dunaja, k dnešnému Slovensku, konkrétnejšie priamo k Nitre,²⁹ ktorá bola od júna roku 880 sídlom vtedy vo východnej časti strednej Európy najvýchodnejšie ležiaceho biskupstva, ktoré však nepochybne po 25-30 ročnom účinkovaní oficiálne zaniklo. Medzi uhorskými svätcami sú veľmi silne zastúpení členovia rodu Arpádovcov, sú to prvý uhorský kráľ Štefan I., jeho tragicky zahynuvší syn vojvoda Imrich, ale aj potomok druhej vetvy rodu Arpádovcov Ladislav I.³⁰ Produktom pokusu o zvrátenie procesu kristianizácie v Uhorskom kráľovstve a návrate k pohanstvu je mučeník čanádsky biskup Gerard, ktorý pochádzal z Benátok a do smrti neovládal maďarský jazyk.³¹

²⁷ Základné údaje o českých svätcoch por. SCHAUBER, V. - SCHINDLER, H. M.: Rok se svatými, c. d., s. 479 (Ludmila), 502 (Václav), 170 (Vojtech), 335 (Prokop), 15 (Anežka Česká), 26 (Zdislava z Lemberka); por. aj RAVIK, S.: O světcích a patronech, c. d., s. 386, 544-548 (Ludmila), 503, 538-544 (Václav), 521, 567-574 (Vojtech), 455, 574-580 (Prokop), 154, 580-585 (Anežka Česká), 532, 585-587 (Zdislava z Lemberka).

²⁸ Údaje o svätcov Uhorského kráľovstva por. MARSINA, R.: Legendy stredovekého Slovenska. (Ďalej len Legendy). Ideály stredovekého človeka očami cirkevných spisovateľov. Vydavateľstvo Rak (Budmerice) 1997.

²⁹ Doteraz najlepšie kritické vydanie legendy v latinskej pôvodine por. HOLINKA, Rudolf: Sv. Svorád a Benedikt svätci Slovenska. Bratislava VIII. Bratislava 1934, s. 304-352.

³⁰ MARSINA, R.: Legendy, c. d., najmä s. 47-48, 75-77.

³¹ Tamže, najmä s. 87-88.

Sväticami nového typu, ovplyvneného názormi žobravých reholí, boli až dve kráľovské dcéry Alžbeta a Margita.³² V baroku a poslednom čase opäť sa ako ďalší svätec pripomína biskup Bystrík (Bestertius), ktorý spolu s biskupom Gerardom v lete 1046 očakával v Budíne príchod kráľa Ondreja I. a zahynul na následky poranenia pohanskými povstalcami.³³ Biskup Bystrík je nepochybne historickou osobnosťou, spomínajú ho všetky uhorské stredoveké, hlavne rozprávacie pramene;³⁴ jeho vzťah k Nitre, hoc aj je veľmi pravdepodobný, nie je úplne jednoznačne dokázateľný a na jeho kult v stredoveku niet zrejmych hodnoverných dokladov, no spomínajú ho pravidelne schematizmy Nitrianskeho biskupstva až do súčasnosti, teda žil v nitrianskej tradícii.

Doteraz to bol stručný výpočet významných českých a uhorských svätcov do 13. storočia vrátane z pohľadu dneška, alebo 20. storočia. Ak by sa konkrétne prihliadalo k dátumom ich oficiálneho svätorečenia, nie je vo všetkých spomenutých prípadoch situácia jednoznačná, pri čom prirodzene sme si vedomí, že v otázke svätorečenia sa situácia v cirkvi zmenila v druhej polovici 12. storočia, no najmä od čias pontifikátu Inocenta III. Ak česká kňažná Ludmila podstúpila smrť, chápanú potom ako mučenícku už koncom prvej štvrtiny 10. storočia a iste jej bola vzdávaná úcta v lokálnom rámci,³⁵ jej oficiálne biskupom potvrdené uctievanie možno dokázateľne položiť až do roku 1143. Knieža Václav sa oslavovaným mučeníkom a patrónom Čiech stal nepochybne nedlho po svojom zavraždení, ktorého datovanie oproti pôvodnému roku 929, moderná historiografia posunula o niečo neskôr, do roku 935 (na 28. septembra);³⁶ bolo to za panovania toho jeho mladšieho brata, ktorý bol vlastne príčinou jeho zavraždenia. Pôvodne pražský biskup Vojtech³⁷ bol oficiálne kanonizovaný na pokyn cisára Ota III. osobne mu známym pápežom Silvestrom II. (predtým arcibiskupom v Remeši, potom v Ravene) dva roky po svojej smrti roku 999, kedy mu bola vzdávaná úcta v mnohých krajinách Európy, okrem Čiech (kde ho vtedy chápali ako protivníka vtedy vládnuceho kniežat'a a dynastie).

³² Tamže, najmä s. 139-143, 231-234. V minulom roku vyšla pomerne menej známa po česky napísaná legenda o sv. Alžbete Durynskej od Tomáša ze ŠTÍTNEHO: *Život sväte Alžběty*. Ed. Jaroslav Kolár. Nakladatelství Ladislav Horáček - Paseka. Praha a Litomyšl 2006.

³³ BUGAN, Bystrík: Biskup Bystrík v slovenských dejinách. *Historický zborník* (MS) 15/1, 2005, s. 13-28.

³⁴ Najpodrobnejšie sa o tom hovorí vo Väčšej legende o sv. Gerardovi, ktorej pôvodná verzia vznikla pravdepodobne už v 13. storočí; MADZSAR, Emericus: *Legenda sancti Gerhardi episcopi*. In: *Scriptores rerum Hungaricarum II*. Ed. Emericus Szentpétery, Budapestini MCMXXXVIII, najmä s. 502-503; pravdepodobne z tejto Väčšej legendy o sv. Gerardovi prevzali opis udalostí aj ostatné uhorské rozprávacie pramene; DOMANOVSKY, Alexander (ed.): *Chronici Hungarici compositio saeculi XIV*. In: Tamže I. Budapestini MCMXXXVII, najmä s. 339-342 (atď.). V cit. edícii *Legendy* (pozn. 28) je staršia kratšia verzia tejto legendy, v ktorej sa udalosti neopisujú tak podrobne.

³⁵ Por. Kristiánova legenda. *Život a umučení svätého Václava a jeho báby sväte Ludmily*. K vydání připravil, přeložil a poznámkami opatřil Jaroslav Ludvíkovský. Praha 1978.

³⁶ Po prvý raz TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců*. Academia Praha 1981; potom por. pozn. 21.

³⁷ Z bohatej literatúry a edícií k sv. Vojtechovi por. Bruno z Querfurtu: *Život sv. Vojtěcha*. *Legenda Nascitur purpureus flos*. Ed. Marie Kyrálová. Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, Praha 1996. - ŠOLLE, Miloš: *Od úsvitu křesťanství k sv. Vojtěchu*. Vyšehrad Praha 1997. - *Svatý Vojtěch*. *Sborník k mileniu*. Uspořádal Jaroslav V. Polc. Zvon, české katol. naklad. a vydavatelství, Praha 1997.

Benediktínsky opát Prokop³⁸ bol iste uctievaný hneď po svojej smrti, no oficiálna úcta k nemu bola cirkevnou vrchnosťou potvrdená až roku 1204. Napokon napriek mnohým pokusom sa beatifikácia Anežky Českej uskutočnila až roku 1874 a kanonizácia o vyše sto rokov neskôr 12. novembra 1989 a u Zdislavy z Lemberka to bolo až 1907 za pápeža Pia X. a kanonizácia až 21. mája 1995 za pápeža Jána Pavla II.

U uhorských svätcov sú ich oficiálne kanonizácie zväčša veľmi starobylé a jednoznačnejšie časovo určiteľné, azda s výnimkou svätých Svoráda-Ondreja a Benedikta. Svorád-Ondrej nepochybne zomrel v chýre svätosti, bol pochovaný hneď do katedrálneho chrámu; rovnako za mučeníka pokladaný svätý Benedikt, ktorého telo bolo až po niekoľkých rokoch, teda po jeho nájdení tiež pochované do Nitrianskeho katedrálneho chrámu vedľa tela jeho učiteľa. K ich translácii za prítomnosti ani nie celoarcidiecézneho reprezentanta, došlo pravdepodobne už v tretej štvrtine 11. storočia v súvislosti so vznikom legendy.³⁹ Niet nijakých hodnoverných opôr dávať ich kanonizáciu do súvislosti s kanonizáciou kráľa Štefana, jeho syna vojvodu Imricha a čanádskeho biskupa Gerarda, ktoré sa uskutočnili (či mali uskutočniť) z iniciatívy uhorského kráľa Ladislava I. roku 1083, k čomu dal údajne súhlas aj vtedajší pápež Gregor VII. Kráľ Ladislav bol kanonizovaný roku 1192.⁴⁰ Veľmi skoro iba 5 rokov po svojej smrti bola so súhlasom pápeža Gregora IX. v roku 1236 slávnostne kanonizovaná dcéra Ondreja II. Alžbeta, podľa miesta pôsobenia a úmrtia, Durynská, či podľa pôvodu Uhorská, niekedy nazývaná aj Bratislavská. Dcéra Bela IV. Margita bola napriek opakovanému úsiliu o jej uznanie za svätú (za kráľov Ladislava IV., Karola Róberta a Mateja Korvína), kanonizovaná až pápežom Piom XII. v roku 1943.⁴¹

Isté je, že aj v období vývoja cirkvi, ktorým sme sa tu doteraz zaoberali jestvujú len dve základné skupiny svätcov, ktoré máme aj tu zastúpené, a to mučeníci: Ludmila, Václav, Vojtech, Svorád-Ondrej a Benedikt, Gerard a vyznávači: Prokop, Anežka, Zdislava, Štefan, Imrich, Ladislav, Alžbeta a Margita. Z historického hľadiska je azda na prvý pohľad jasné, že u svätých pokladaných za mučeníkov nejde o mučenie rovnakej úrovne, pretože napr. pri Ludmile a Václavovi významnou prinajmenej spolupričinou ich martýria boli dynastické či osobné rozpory, teda politické príčiny. Svorádovi-Ondrejovi bol charakter mučeníka priznaný na základe sebatrýznenia, ktoré vyšlo najavo až po jeho smrti, u Benedikta išlo jednoznačne o krvavý zločin na pustovníkovi vedúcemu bohumilý život. Jednoznačne a v pravom slova zmysle mučeníkmi za vieru, cirkev a Krista boli pražský biskup Vojtech a čanádsky biskup Gerard, ako aj biskup Bystrík.⁴²

Ani spomínaní vyznávači neboli vzormi rovnakého charakteru. Uhorský kráľ Štefan I. bol v prvom rade kristianizátorom, oficiálnym zavádzateľom kresťanstva

³⁸ Legendy o ňom por. CHALOUPECKÝ, Václav - RYBA, Bohumil (edd.): *Středověké legendy prokopské*. Praha 1953.

³⁹ Hoci v čase ich života aj predpokladanej kanonizácie patrila Nitra do Ostrihomského arcibiskupstva, ich kanonizácia bola asi vykonaná bez priamej účasti ostrihomského arcibiskupa, pravdepodobne nitrianskou cirkevnou inštitúciou, na ktorej čele stál v tom čase biskup. Táto interpretácia vyplýva z okolností, že svätí Ondrej-Svorád a Benedikt boli len "nitrianskymi" svätcami a nebola im vzdávaná úcta (vlastne dodnes) v celej Ostrihomskej arcidiecéze.

⁴⁰ Legendy, c. d., najmä s. 17, 126.

⁴¹ Tamže, najmä s. 141 a 232.

⁴² Por. pozn. 33.

vo svojom kráľovstve, jeho syn Imrich, hoci ženatý, bol chápaný ako mladík nábožného života, vzor panenského života, kráľ Ladislav zas predstavoval reprezentanta ochraňovateľa ubiedených a ukrievdených, opäť Prokop zas predstaviteľa bohobojného života a pomocníka chudobných. Napokon kráľovské dcéry Alžbeta a Margita ako aj dcéra českého kráľa Přemysla Otakara I. Anežka i šľachtičná Zdislava z Lemberka boli predstaviteľkami typu novej zbožnosti, vyvolanej v tom čase vzniknutými žobravými rehoľami, ktoré za svoju hlavnú úlohu pokladali starostlivosť o chudobných a nemocných, čo sa chápalo ako novo zdôrazňovaný kresťanský príkaz vtedajších čias. Čo do pôvodu sú spomedzi šiestich českých svätcov traja členovia vládnúceho rodu Přemyslovcov,⁴³ spomedzi ôsmich (deviatich?) uhorských svätcov je päť členov arpádovského rodu.⁴⁴ Pritom je zaujímavé, že spomedzi spomínaných štyroch ženských svätíc 13. storočia tri boli blízke príbuzné.⁴⁵ Podobné typy, s akými sa stretávame medzi českými a uhorskými svätcami z čias upevňovania sa kresťanstva, sa nepochybne vyskytujú vo formujúcich sa kresťanských spoločenstvách aj v iných častiach Európy.⁴⁶

Napokon z hľadiska praktického kresťanského života všetci svätci predstavovali nasledovaniashodné vzory. Boli nimi už za svojho života, tým vplývali na svoje okolie a rovnako aj po smrti bol ich bezprostredný vplyv v prvom rade lokálny a zväčša až po ich uskutočnenej kanonizácii územne širší. Príslušníci dynastií a významní cirkevní hodnostári sa stali trvalo proklamovanými a uctievanými patrónmi svojich krajín,⁴⁷ no všetci boli pokladaní za nasledovaniashodné vzory života kresťana, ktorého hlavným cieľom bolo dosiahnuť posmrtnú spásu.

Prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc.; Katedra histórie, Filozofická fakulta
Trnavskej univerzity, Hornopotočná 23, Trnava 918 43

⁴³ Stará matka sv. Václava Ludmila, Václav a dcéra Přemysla Otakara I. Anežka Česká; Vojtech pochádzal z rodu Slavníkovcov, ktorých ešte za jeho života pokladali Přemyslovci za svojich konkurentov.

⁴⁴ Štefan I., jeho syn Imrich, Ladislav I., dcéra Ondreja II. Alžbeta (Durynská, Uhorská, Bratislavská) a dcéra Bela IV. Margita.

⁴⁵ Alžbeta bola tetou Margity a Anežka Česká bola sesternicou Alžbety a druhostupňovou tetou Margity.

⁴⁶ Podobne to bolo napr. v Škandinávii. V susednom Poľsku sa nestal ani jeden člen vládnúcej dynastie zo začiatočného obdobia kristianizácie svätým; ich prvým hlavným svätcom bol Slavníkovec biskup Vojtech.

⁴⁷ Výnimočné postavenie mal biskup Vojtech, ktorý bol pokladaný za národného svätca vo vtedy až troch suverénnych štátoch, Poľsku, Uhorskom kráľovstve a potom aj v Čechách (Česku), odkiaľ pochádzal.

Summary

The Development of Holiness Ideals and its Types

Richard Marsina

The position of the saints and their importance and evaluation in the society was undergoing development over the centuries. The people of the Middle Ages had a different attitude towards the saints than the people of the Renaissance, the people of the Enlightenment, and positivistic historians. The medieval man perceived this world and the other world as an oneness. The saints were to be respected and honoured; in general, they were mediators, friends, defenders and helpers cultivating, propagating and practising Christian virtues in the broadest sense of the word. Relatively early, people began to differentiate between the universal saints and the more localised ones.

The author compares here the saints in the Kingdoms of Hungary and Bohemia up to 13th century. Because of their limited geographical area, the co-patrons of Europe, Saints Cyril and Methodius, were just a short episode from the historical point of view but nevertheless, they are worth mentioning. However, the proper distinctive continuous development began here as late as in the 10th and 11th centuries; authentic documents pertaining to the Bohemian region are 100 years older than documents pertaining to the territory of the kingdom of Hungary (on the other hand, authentic documents proving beginnings of systematic Christianisation from Hungary are older than those in Bohemia). As to Bohemia, the author deals with the Saint Wenceslas and his grandmother Saint Ludmila, Saints Adalbert and Prokop, Saints Agnes of Bohemia and Zdislava, and as to Hungary Saints Andrew-Sworad and Benedict, Saints Stephan and Emeric, Gerard, Bystrík, Ladislaus, Saints Elisabeth and Margit. Though local veneration was paid to these saints since long ago, some of them were canonized as late as in the 20th century. The first phase concerned the so-called national saints who had some merit in Christianisation, the second phase (practically in the 13th century) concerned the saints who, under the influence of mendicant orders, strived to live and work among the poor. An important role was played by members of dynasties (three or four of six in Bohemia, five of nine in Hungary).

Helena Liptáková